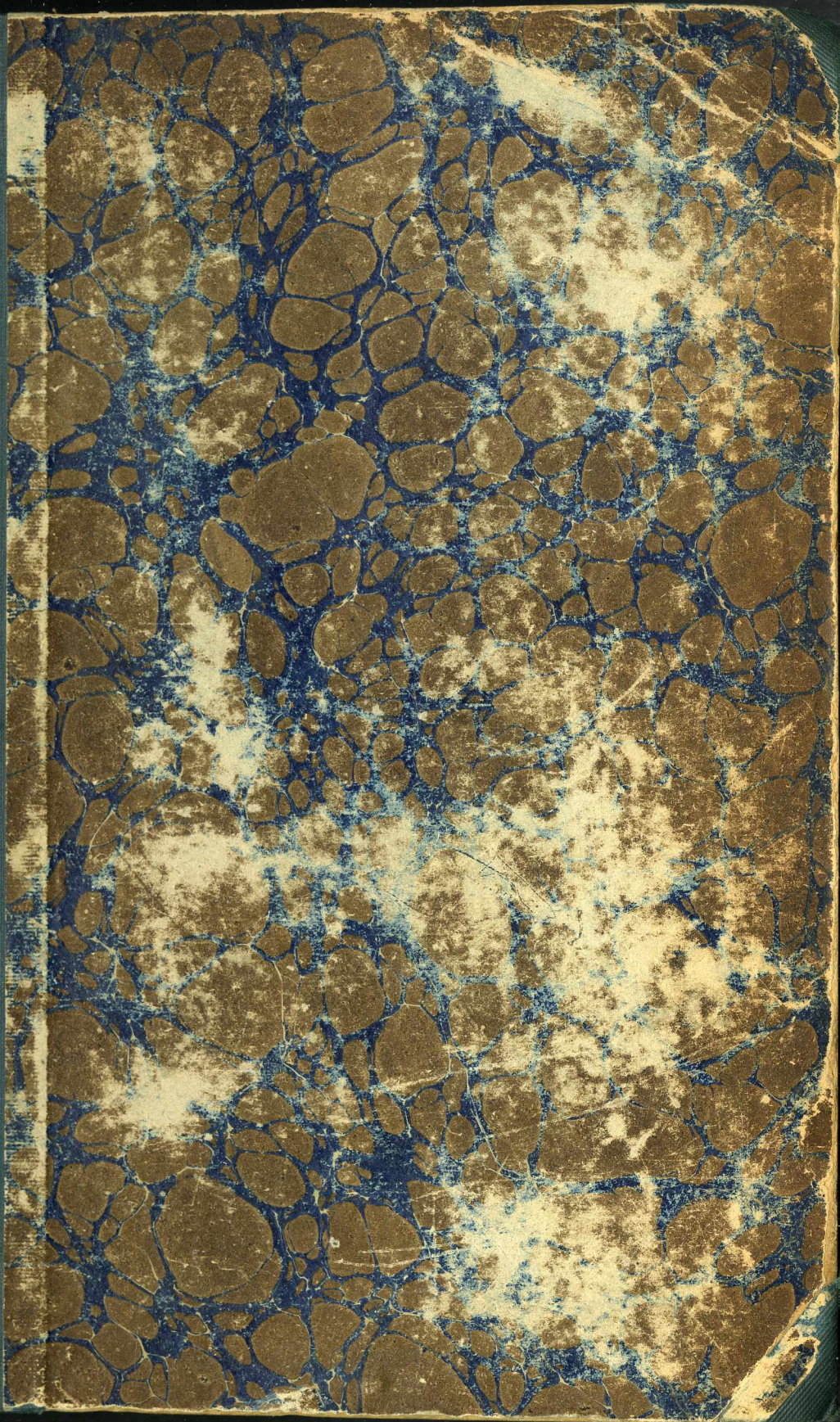

Politikai
röpiratok.

132.

132

1159

AZ 1880. ÉVI
BELGA NEMZETI KIÁLLITÁS
S A
BELGA IPAR FEJLŐDÉSÉRŐL.

A FÖLDMIVELÉS, IPAR- S KERESKEDELMI M. K. MINISZTERHEZ INTÉZETT
ZÁRSZÓVAL.

IRTA

GRÓF ZICHY JENŐ.

Ára 50 kr.

A jövedelem az országos magyar iparegyesület javára fordittatik.

9
BUDAPEST.

AIGNER LAJOS BIZOMÁNYA.

1880.

Az 1880. évi

BELGA NEMZETI KIÁLLITÁS.

GRÓF ZICHY JENŐ

JELENTÉSE

A FÖLDMIVELÉSI, IPAR- S KERESKEDELMI MINISZTERHEZ.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1880.

61572 0076T486

D^c BALLAGI GÉZA.

MAGYAR GYERŐMONOSTORI

KEMÉNY GÁBOR BÁRÓ,

földművelési-, ipar- s kereskedelmi m. kir. miniszter ur

ő Nagyméltóságának

BUDAPEST.

Nagyméltóságú miniszter Ur!

Midőn Nagyméltóságod folyó évi július hó 16-án kelt leiratával engem a belga nemzeti kiállítás tanulmányozásával megbízni kegyes volt, előre is éreztem erőm csekélységét s tudtam, hogy megbízatásomnak nem fogok oly mértékben megfelelni, mintha az említett kiállítás legnevezetesebb csoportjainak tanulmányozására szakférfiak kiküldve lettek volna.

És mégis egy ellentállhatlan vágy vonzott a belga iparos-állam nemzeti kiállításához, hogy azt tanulmányozva hazánk ipara érdekében levonhassam azon következtetést: mit és miben kell tetterősen megmozdítani, hogy hazai iparunk fejlődése a mindnyájunk által hön óhajtott rendszer mederbe tereltethessék.

Jelentésemet e kiállításról kötelességemnek tartom az alábbiakban Nagyméltóságod rendelkezésére bocsájtani, előre is elnézést kérve annak számos hézagaiért, melyeket rövid ott tartózkodásom idejében pótolni alig volt lehetséges.

Méltóztassék Nagyméltóságodnak e jelentést mint azon jóakarát gyöngé jelét fogadni, mely lelkemben mindannyiszor hatalmasan nyilvánul, midőn más nemzetek példáján buzdulva és okulva hazai iparunk fejlesztése és hathatós támogatására lehet és kell következtetést vonnom.

S midőn végül Nagyméltóságodnak személyembe helyezett nagybecsű bizalmáért és a nekem adott megbízatásért mély köszönetemet kifejezni szerencsém volna, vagyok

Székesfehérváron, 1880. october 20.

hazafiúi tisztelettel

Gr. Zichy Jenő.

Ötven éve mult, hogy Belgium önállóságát és függetlenségét kivivta. Ötven év óta önállóságát és függetlenségét becsülettel fön-
tartotta és az egész világ által tiszteletben tartatta. A viharos mult, soknemü viszontagságai után végre egy megállapodott jelen, rendezett viszonyok, állami jólét és boldogság várakozik a kis országra, mely félszázados függetlenségének ünnepét zajosan és fénynyel ülte meg az egész világ szemeláttára, az európai sajtó képviselőinek jelenlétében.

A belga függetlenségi ünnepek.

Az ünnepélyek fénypontját tagadhatlanúl a nemzeti kiállítás képezte. Ez nyitotta meg az örömlapok sorozatát, ez zárta be az ünnepélyeket, s közben is ez volt a fény és büszkeség központja. Belgium demonstrálta, hogy azt, a mi, leginkább ipara tökéletességének köszönheti. Beigazolta, hogy az állami jólét és népe megelégedésének alapja egyedül és kizárólagosan az iparban és iparosainak magasfokú fejlettségében van. Kimutatta, hogy eleve fölismerte a kincset, melyet az ipar rendszeres fejlesztése minden államra képez, de nemcsak fölismerte, hanem évről évre mindig nagyobb

A nemzeti kiállítás.

fokozatban és hatalmasabb arányokban ápolta és támogatta minden rendelkezésre álló eszközzel annak haladását. Így jutott Belgium iparával azon magas fokra, melyen mint önálló és független állam nyugodtan nézhet jövője elé és gondok nélkül tekinthet a mind nagyobb mérvet öltő közvagyonosodásra, polgárainak jólétére és azon fokozatos hódításra, melyet nemzeti ipara Nyugat és Kelet távolabb tartományaiiban is tesz.

A régebben még csak szerény földműves állam nemzeti kiállítása talán éppen ezen szempontokból keltett nagyobb érdeklődést azok előtt, kik azt nemcsak mint közönséges tárlatot tekintették meg, hanem mint olyant, mely tulajdonképen nyitját képezi a belga állami nemzetlét biztosításának és fönmaradásának.

És a kiállítás ez irányból tekintve, ránk nézve is nagy fontossággal bír; mert abban és annak előnyeiben egyenesen kijelölve látjuk a követésre méltó példát. Mint kell egy nemzetnek, melyben az egészséges ipari fejlődésre minden kedvező előfeltétel megvan, az egyoldalú östermelésből lassankint kibontakozni és kellő átmenetellel, minden hirtelen és ártalmassá válható fordulat mellőzésével, a kellő fokozatok fön tartásával a nyers terményeket értékesíthető és ipari termelés tekintetben túlsúlyra vergődő állammá átalakulnia.

A belgák nemzeti kiállítása különben, mint erre alább részletesen rá fogunk térni, egy külön speciális ágában arra nézve is figye-

lemreméltó utmutatást tartalmaz: mikép kell egy nemzet fejlődőképes és versenyezni tudó ipari czikkeinek minden számbavehető piacztot megkeríteni és megtartani. Az idegen államokban való térfoglalás tekintetében a belga már egy kitűnőnek bizonyúlt rendszert követ és e rendszernek köszönheti nagyrészt egyes iparágainak gyors emelkedését és majdnem kizárólag e rendszer teremtette meg a kivitel-képesség hatalmas föllendülését. E rendszer megismerése talán a legnagyobb nyereség ránk nézve, a mennyiben annak viszonyainkhoz való alkalmazására nézve a belga kiállításban jelentékeny utmutatást találtunk. Azért tüzetesen és érdemileg kívánunk a belga külügyminiszter külön kiállításával e jelentés végén foglalkozni.

Hogy a kiállítás ismertetésére rátérjünk, talán nem lesz felesleges a külsőségekről min-denekelőtt röviden megemlékezni.

A kiállítás egy direct e célból emelt na-
gyobbszerű épületben van elhelyezve, mely
négyyszögben négy főcsarnokot tartalmaz ugyan,
de közben számtalan keresztfolyosó által tartja
a mindenütt jól fölhasznált és teljesen betöl-
tött tért elfoglalva. Az épület fa-alkotmány,
vas összetartó oszlopokkal és üvegfedéllel. —
Külcsin tekintetében nem tartozik a legsze-
rencésebb alkotások közé, de a belső beosz-
tás mindenütt megfelel a kényelem igényeinek.
A jobb és bal főcsarnokot két kupolaszerű
épület díszíti, melyek között az amphiteatrum-

A kiállítás be-
osztása.

szerű közép-előcsarnok van beékelve; ez utóbbi legtöbbször a különféle ünnepélyeknek volt tágas és alkalmas színhelye.

A kiállítási szemlét legczélszerűbb a jobb oldali főbejáratnál megkezdeni, melyből a legtágasabb és legdíszesebb csarnokszerű folyosóra érünk.

Butorzat és tartozékai.

Itt a butorzat és tartozékai vannak változatosan, gyönyörködtető egymásutánban elhelyezve. S ha e csoport mindjárt felkölti bennünk a legélénkebb érdeklődést és magas várakozást a kiállítás iránt, későbbi figyelmes szemlélet után azon meggyőződésre jutunk, hogy a műiparágak közül nincs egy sem hatalmasabban képviselve, mint a butorzat és a belső házi berendezés csoportjába eső legtöbb kiváló iparág.

A bronzművesség, asztalos, kárpitos, épület-diszítés, porcellán- és agyagipar pompás tárgyai váltakoznak előttünk a minden kiállító által nagyobb szerűen készített állványokon vagy feldiszipített fülkékben.

Bronz. A bronzművesek sorát Van de Velde Brunel kiállítása nyitja meg, mely többször a régi műdarabok utánzatai és újabb tárgyak remek mintáit mutatja be. Gyűjteményében kiváló figyelmet érdemel egy góthikus csillár, melynek központját egy flamand torony képezi, köröskörül városi címerekkel diszipítve. A domboralakokkal diszipített tányérok, viráglevél alakú gyertyatartók, dombornyomatú képek, jardiniérek, champagner-pohártalak,

szalagszerűen fűződő szőlőlevelekkel és föliratokkal díszítve, és egyéb apró műtárgyak képezik többi kiegészítő részét e csoportnak, melynek főjellemvonása a régi műformák keresett utánzása, a régi izlés fölelevenítése és alkalmazása.

A societe anonyme electro-metallurgie bronzirozott épület- és kapudíszítéseket mutat be. E díszítések finomabbjai galvanoplastikai úton állítatnak elő, míg a nagyobb domború díszítmények fekete kocsonyaszerű anyagba mintáztatnak és sokszorosítatnak. Ilyen módon látjuk előállítva például azon tányérokat, melyeken középkori csaták (vizen és szárazon) egész csoportos képe domborodik ki s melyeken a sok száz alak minden vonása tiszta, világos és kifejező, mintha lágy agyagból volna mindenik külön kifaragva. Lebilincseli e czég kiállítmányai között figyelmünket ama díszkapu is, melynek bronzirozott díszítése a legnagyobb praecisióval vannak kivive. A kapun egy földgolyó fölött két egymásfelé néző trombitáló angyal tart üdvözlő feliratot, mely a kapun belépőnek isten hozottat int; maga a kapu két részt 6—6 apró tablettre van osztva, melyek mindegyike ismert történelmi képcsoportozatokat foglal magába, míg a kapu alsó része három arányos főpontban egy-egy nagyobb emberfőt bír díszítésül. A kapu két szárnyának harmoniája semmi tekintetben sem hagy fenn kívánni valót; még a kapu fájának

színe és faragása is összhangzatban van a ráillesztett bronz díszítésekkel.

A compagnie de bronzes (Brüssel) a főcsarnok közepén külön nagy bronz-pavillonban csoportosította készítményeinek minden nemét. E tárgyak közül is főlemlítünk néhányat, főleg azért, hogy iparosainknak némi fogalmat nyújtsunk a díszítési módszer azon irányáról, melyet a külföldi műiparosok tárgyaik előállításánál követnek s mely által kétszeresen emelik azok értékét, a mennyiben nemcsak mint rideg használati vagy díszítési tárgyat állítják oda, hanem eszmét is lehelnek bele, életet, kifejezést is kölcsönöznek neki. Itt van például egy bronzváza, mely szobaszögletbe vagy lépcsőaljra virág- és máseféle számára való. A váza füleit oroszlánfők képezik, az oroszlánfők mindegyikén egy-egy kis koboldfő pihen s negédesen tekint be a váza üregébe. Egy másik vázapáron a füleket mythologiai alakok képezik a régi egyiptomi korból; e pikkelyes alakok fölemelt karjai tartják a vázát, mely azok vállaira, mint Atlas hátára a földgolyó nehezedik. Továbbá domború képek, szobrok, hatalmas virágvázák, díszedények, órák, lámpák, csillárok, lámpaoszlopok (termek és folyosók számára) nagy számban, változatos alakban vannak kiállítva s e tárgyak mindegyikén az alakítás fantáziája van kifejezve, úgy, hogy a különböző izlés itt bizonyára mind megtalálhatja a maga kedvencz tárgyait.

Liégeből Wilmote templomi oltárt állított

ki, melynek közeit apróbb és nagyobb üveg-golyók díszíték. Az oltár felső részén öt bibliai kép, alul mythologiai domborképek láthatók, melyeknek kompozíciója és kivitele egyaránt figyelemre méltó. Az oltár bronzdíszítményei e képeknek keretül szolgálnak. A bronz-ipar a belgák terén a kitűnő rajz-, és modell-(minta)iskolák segélyével annyira haladtak, hogy Franciaország e műipara előállításában nagyrészt Belgiumból nyeri képzetesebb munkásait. Valóságos succursale-ja ez ma a francia bronz-iparnak, melyből vajmi könnyen veszélyes concurrens válhatik. A kiállításon látott bronzok közül akárhány darab volt, a melyet Barbedienne pirulás nélkül magáénak vallhatott volna.

A számos többi bronz-munka mellett a **Műlakatos-ipar.** műlakatos ipar egy lépcsőfeljárati rácsozattal van képviselve, mely előtt minden szakértő és laikus egyaránt csodálkozással áll meg. A rácsozat kiinduló pontját egy hamvveder képezi, mely fölött vert vasból virágbokor emelkedik ki; e virágok lombjai és levelei magasra hajtanak s minden levél, minden virág oly természethűen van kidolgozva, a szirmok, rostok minden vonását oly élethűen tükrözi vissza, mintha feketére festett eleven virágot látnánk magunk előtt. Ehez hasonló tökéletes munkát állított ki Jungfer budapesti műlakatos a fehértvári kiállításon, azon különbséggel, hogy míg nála részleteket láttunk, addig itt egy egész virágbokorban gyönyörködhetünk, melynek

lombjai szomorúfűzkép hajlanak le a rácsozatra. Maga a rácsozat is vert vasból van. Az initialét egy griffszerűen kanyarított alak képezi, melyhez kellő folytonosságban a rácsozat minden darabja harmonikus egészben simul. E műdarab a brüsszeli iparmuzeum számára megvétetett s a vasműiparnak ép úgy fogja legszebb darabját képezni, mint a mily általános feltűnést keltett a kiállításon.

Ötvösség. Az ezüstművesek nem épen nagyszámu munkái közül magasan kiemelkedik Bugaerts Alfons antwerpeni ötvös egy szoborcsoportozata, mely mint emléktárgy lón kiállítva. Ez ezüstmű az antwerpeni főjegyzőnek a város polgárai által adott emlék. Márványalapon Neptun szobra áll, jobbról-balról egy-egy kisebb szimbolikus nőalakkal. Előtte ezüstoszlopon ezüst tálcza, melyen aranytoll nyugszik; a szobor mögött oroszlán terpeszkedik, tenyereit egy csomó törvénykönyvön és papirtekercsen nyugtatja; mellette írószerék, előtte a város lobogója, mintha ennek őrizetére volna kirendelve. A szoborral szemben látjuk a város nemtőjének alakját, mely egy ezüst lemezre emléksorokat jegyez fel a főjegyző áldásos működéséről. E műdarab minden alakja és minden részlete a legkisebb nüanszokig oly praecize van kidolgozva, hogy a szobrászati magas műigényeknek is becsülettel megfelel s úgy is, mint eszményi emlék, ugyis, mint értékes műtárgy remek alkotásnak nevezhető.

Ékszerék. Az arany- és ékszer csoportok egy díszes

kis szobában vannak összefoglalva, melyben a gyűrűk, óralánczok, fülönfüggők, de legkivált az igaz és imitált drágakövek vannak a legkitünőbb belga ékszerészek által bemutatva. A mit az ujjabkori izlés és haladás ez iparágra nézve kedvezőt felszínre hozott, azt itt mind alkalmazva és bemutatva látjuk.

Sokkal nagyobb tért és alkalmat ad ta- Butor-ipar.
nalmányozásra a butoripar, mely igen sok kitünő iparos által nagy mértékben — talán ez a legnagyobb és leggazdagabb csoport — van képviselve és melynek futólagos meg szemlé-
lése alkalmával is két általános megjegyzés elől el nem zárkozhatunk. Az első az, hogy ez iparágnál leginkább tűnik ki a belga műiparosok azon méltánylandó törekvése, hogy iparukban a nemzeti műizlést érvényesíték, és mindazt, a mi annak mult nagyságára és jelenére vonatkozik, élénken emlékünke vissza-
idézzék. A flandriai, brabanti és más régibb-
ujjabbkori izlések kedves motivumait vagy régi eredetiségükben látjuk itt ismét felélénkítve, úgy, hogy azok ódonszerű varázsa a mai modern keretben is mondhatlanul kellemes hatást gyakorol a szemlélőre, vagy e motivumoknak ujjabbi feldolgozása, átalakítása, vagy alkalmazása által látunk oly alkotásokat, melyeken a nemzeti styl varázsa méltán sorakozik azok műipari jelessége mellé. De itt, hol a művészet járt utakon jár, nem is nehéz a réginek varázsát ujjból föleleveníteni s az egész műipari iránynak nemzeti szint kölcsönözni;

nehezebb volna az idegen államok izlését be-csempészni és meghonosítani. Erre azonban alig történnek gyöngye kísérletek.

A második megjegyzés, mely e csoportnál önkénytelenül elénk tolul, az, hogy a belga iparnak nem legkisebb előnyére válik ama nagyfontosságú körülmény, hogy művészei nincsenek a fővárosban centralizálva; hanem az ország minden nagyobb városában vannak kiemelkedő és a főváros elsőrendű iparosaival is vetekedő iparosok. Igen, mert minden nagy városnak van intelligens közönsége, mely szükségleteinek fedezése körül a honi és helyi ipart művészi irányba törekszik terelni. S a szabad verseny ilyen fejlődésében talán maga Brüsszel iparosai vették legnagyobb meglepetéssel tudomásúl, hogy a vidék sok kiváló központján vannak hatalmas versenytársaik, iparáguknak kitűnően képzett művészei.

Ezek előrebocsátása után rátérhetnénk a butoripar vázlatos ismertetésére. Az előzőkből mintegy önként következik, hogy az, a mi e nembn kiállítva van, számot tevő. Nem is csoda. E kis országban csak egy pillantást kell vetnünk a lakások belső berendezésébe és meg kell győződnünk, hogy a legegyszerűbb polgár is nagy súlyt fektet rá, miszerint otthona lakályos, kényelmes, de mindenekfölött izléses legyen. Egyik főjellemvonása az e népnek, hogy külsőleg nem kíván sokat mutatni, de belsőleg annál többet és meglepőbbet nyújt.

Paszomány-kárpitos-ipar.

A butor-, paszomány- és kárpitos művé-

szetnek gazdag tárházával kezdődik e csoport, melyben a gobelinképek és faldíszítések, a butorszövetek, rojtok, bojtok és szegélyek minden neme dúsan van képviselve. A kárpitok papirból, bőrpapirból, préselt bőrből, szövetpapirból és szövetekből az izlés régibb és újabb követelményei szerint készülnek, a szerint, a mint a berendezés régi minták vagy modern izlés szerint kívántatik. A Nogue Richard paszomány munkái, melynek különféle darabjai szoborra vannak felrakva, képviseli mindazt, a mit ez iparág legfejlettebb fokában követelnünk lehet. Bámulatos itt a színek és különféle finomságu fonalak összefoglalása, melynek mesteri compositioja az említett céget országá elsődrendű paszományosává emelte

Az asztalos-iparban ugyanazon ízlést látjuk nyilvánulni, mely a párisi nemzetközi Asztalos-ipar. kiállításon minden nevezetesebb ország s főleg az olasz és francia műasztalosainál nyilvánult. A faragást a szoba berendezéseknél ugyanis annyira viszik, hogy az már nemcsak műfaragás, hanem valóságos szobrászattá fejlődik. A brüsszeli nemzeti kiállításon is érvényesült ez irány, habár a legegyszerűbb és legnemesebb izlés szerinti butor-berendezéseket is fölös számmal volt alkalmunk látni.

A kiállítási ügy fejlődését mutatja például e csoportban több iparosnak szövetkezése is. Egy szoba-butor kiállítására szövetkeztek egy kárpitos, egy díszítő, egy bronzműves, egy festő és egy asztalos. S így egy

teljesen berendezett termet mutathattak be, melynek összhangja a legkedvezőbb benyomást gyakorolta a szemlélőre. E szoba, a plafondtól kezdve le az utolsó kandalló-párkányig, tökéletesen felszerelt és művészi berendezett egészét képez. Legfigyelemreméltóbb a falakon fölfelé huzódó szalagok és párkányzatok, melyek terra-cotta domborművek utánzatait mutatják és melyekben apró képcsoportok, domboru diszítések emelkednek ki; a csoportok és diszítések papir-machéból készítvék, de époly szilárdak, mint ha égetett agyagból volnának mintázva s a csalódásig hűen vannak utánözva. A butorok a 15. század flamand stylje szerint készítvék s a kárpitozatok, valamint a falmentén végig huzódó faburok ugyanezen időbeli minták utánzatai; így természetesen az összhang a berendezés egy darabkája által sem szenved.

Diszítés-ipar.

Hogy a fantázia és ízlés csapongása a legsajátabb irányban is képes kellemest és tetszetőst feltűntetni, azt is látjuk e csoportban beigazolva. Ime például egy falkárpit, melyen éneklő angyalok tarka csoportjának sajátos varázsa lep meg bennünket. Az angyalkák feje fölött felhőszerűen gomolyodik össze az ének szövege, melynek kótái szalagokban szivárványszerűen szelik a boltozatot. S a kárpit mellékfestményei a tökély oly magas fokán állanak, hogy az ember első pillanatra olajfestménynek gondolja. A plafond-ot a sarkokban és a falak közepén fehér márványszobrok

tartják fönn, a fal alsó felének faburokja aranyárga diszítésekben és domború, eszményi faragásokban bővelkedik; e faburokból ugrik ki a fából faragott kandalló és közönkint a szomszéd szobába átvezető ajtók, úgy a kifelé nyíló ablakok.

Vannak szobák, melyeken kárpit vagy festmény helyett mindenütt deszkaburokot látunk, úgy, hogy például a kőépületbe egy külön szoba van fából beépítve. E burookban, vagy tatarozásban csak a képeknek és tükröknek van üres hely hagyva s mint fenn, az ajtók, ablakok, kandalló vagy szekrény beillesztésére is meg van jelölve a hely, vagy némelyeknél ezek már be vannak építve, mintha fal, szekrény, kandalló, ajtó stb. egy darab fából volna kigyalulva. A szobadiszítésnek egy másik nemét képezi ugyancsak a belül fából kitatarozott szobáknál az, hogy a falak fehér vagy fehéres szürkére vannak festve és a fal minden osztályában (egy fal 2—4 részre lehet osztva) domborúan kifaragott tojásdad alakú képek vannak beillesztve, melyek szintén fehéres szürkékre (az alapszínél valamivel sötétebbre) vannak festve. Vagy ha a falak alapszíne barnás, a domború képek bronzírozva vannak. Vannak szobák, melyeknek fa-falazata parkettekből áll s a parkettek természetesen az ízlés különféle iránya szerinti diszítéseket foglalnak magukban.

A butorcsoportozat végén egy egész kis **Berendezések.**

lakás van kiállítva, melynek elfogadó terme pazarul van berendezve, selyem- és bársonybutorokkal. A jobboldali szobába az átmenet egy nehéz selyem függöny alatt történik. E szoba butorai rokokó-ízlés szerintiék; feltűnő egy remek márvány-kandalló, mely fölött óriási tükör díszlik. A plafond festménye középkori lovagjátékot ábrázol. E szoba diszítését képezik a feles számú, ritka exotikus növények, melyek az utczára nyíló ablakok körül vannak csoportosítva. Ugyane szobának alko-venében ismét más ízlés szerinti drága butorokat találunk. A harmadik szoba berendezése fekete ébenfa garnitura, a pamlag és székek selyem plüssel vannak kárpitozva, az asztalon keleti abrosz, melylyel a szoba szőnyege összhangban van; a fali kárpit vaddisznóvadászatot ábrázol s az ablakok üvegfestményekkel vannak kiállítva. E pazar fényvel kiállított három szoba berendezése 20,000 frank értéket képvisel.

Külön csoportok szerint vannak beosztva az igéző hálószobák, melyek berendezésénél az alkotó fantáziának bizonyára tág tere nyílik. Majd az egyes butordarabok következnek, például márvány és márvány-színekben utánzott kandallók, mindenféle butordarabok, tükrök, biliárdok, kávéházi és vendéglői fölszerelések a legegyszerűbb és legolcsóbb garnitúráktól kezdve föl a legpazarabbul kiállított méregdrága berendezésekig.

Anyag.

Ezekkel kapcsolatos folytonosságban lát-

juk a butoripar anyagjait, úgy mint aranyozási munkákat, faragványokat butorok díszítésére, léceket és kereteket, elefántcsontfaragványokat, fa- és egyéb anyagokat, s mindazon ezerféle apróságokat, melyek a lakás berendezésekben talán föl sem tűnnek, de mint speciálisok, itt is hatalmas ipart képviselnek s ezreknek adnak foglalkozást. Lám a belga iparos alig-alig importál valamit külföldről, minden kelendő iparágat maga nevel nagyra és saját földjén veszi hasznát. Meg is látszik ez a kiállítás gazdagságán.

Mint ránk nézve is kiválóan érdekes adatot, föl kell említeni, hogy a belga-butoroknál a magyar tölgyfa nagy szerepet játszik s nagy mennyiségben használtatik ez iparág legremekebb készítményeinél.

A porcellán-ipar nem volt nagy mértékben képviselve. Sem mennyiségileg, sem minőségileg. A porcellánfestészet már sokkal kielégítőbb volt, különösen a mi annak művészi becsét illeti, de nem láttunk itt sem rendkívüli dolgokat, sőt bizton állíthatjuk, hogy e szakmában már hazánk is közel áll azon készítményekhez, melyeket a belgák nemzeti kiállítása bemutatott. A festéshez való porcellán legnagyobb részt Limogeból került Belgiumba. A porcellángyárok közül megemlítést érdemel Mouzin Lecat et Comp., ezelőtt királyi gyár, melynek czikkein a keleti minták szerinti festészet, mór és renaissance stylben érdemel némi figyelmet. A közönséges agyag-

ipar elég sok és elég közönséges czikk által volt bemutatva. A gyártásban és eljárásban semmi újat sem produkált.

Üveg-ipar.

Hasonlíthatlanul magasabb fokon áll ennél az üvegyártás, melynek hatalmasan kifejlett produktivitása előtt elismeréssel kell meghajolnunk. A glacerie belge rengeteg tükörlemezeket, J. H. Binot üvegtáblákat, óriási öblös üvegeket állított ki; Boch fréres padozat- és falkoczkákat állítottak ki. Ez utóbbi szép üvegből készült két óriás kalitkát is mutatott be, melyek mint kuriozumok érdemelnek megemlítést; praktikus hasznuk absolute nincs. A kristallerie du St. Lambert specziálitása a metszett üvegek. Palaczkok, kancsók, díszedények, poharak, szerviszek különféle styllben és remek metszetekben vannak bemutatva. Két óriási csillárt is állított ki e czég, melyeken a metszett üvegprizmák dúsán díszelegnek; ezekhez hasonló nagyságu díszes csillárok a legkritkábban fordulnak elő s azok megrakása élénken jellemzi a gyár szolgálatképességét.

Ugyanezen czég mennyiségileg roppant sokat állít elő sima üveg lemezeket, üvegoszlopokat, mindennemű színes üvegeket és az üvegfestészetre alkalmas lemezeket, templomi ablaküveget és karczolt üvegeket. Sokkal figyelemreméltóbbak azonban ezeknél a nagy számban kiállított préselt üvegek, melyekhez a belga gyárak az eddig használt agyagmodellek helyett vasmodelleket használnak, melyek igen jóknak bizonyultak, a gyártást meg-

gyorsítják és tetemesebben olcsóbbá teszik a cikkekét. E gyártási eljárás a metszett üvegiparnak Belgiumban jelentékeny lendületet adott.

A vegyészeti ipar roppant csarnokain áthaladva, melyekben a szappan-, enyv-, illatszert-, gyertya-, festék-ipart látjuk gazdagon képviselve (a szappan-ipar bemutatásánál az elmaradhatlan szoboralakokkal), a gutta-percha és kaucsuk-iparhoz érünk, melynek jelentősége utóbbi időben nagyban emelkedett, főleg azért, mert ez anyagnak használhatósága számos eddig figyelmen kívül maradt használati cikk előállítására is kiterjed. Az Eugen Paroux cég a kaucsuk és guttapercha-gyártás processusát tünteti föl mindenekelőtt, kezdve a nyersanyag földolgozásán, végezve oly cikkek bemutatásán, melyek abból készülnek. Ilyenek: az asztalterítők, csövek, lemezek, vízmentes ruhák, futó szőnyegek, vedrek, hengerek, párnák stb. stb. E cikkek olcsóságuknál fogva már is jelentékeny tért hódítottak maguknak a világpiaczon és tekintettel azon nagy erővel rendelkező gyárokra, melyek azok előállításával foglalkoznak, emelkedése, más cikkek előállítására való kiterjedése folyton várható.

A koloszszális kiterjedésű vasbutoripart, a bőröndös- és bőrdíszműipart, mely utóbbi a találékony és műizléses előállítás tekintetében közel áll a francia bőrdíszművességhez, a háztartási cikkek terjedelmes csoportja kö-

veti, melyekben a főző- és mosó-konyhák kolosszális szükségleteinek minden apró neme

Háztartás. ezer és ezer gyakorlati értékű tárggyal és eszközzel van képviselve. Csupán az e csoportba tartozó tárgyak, melyek hozzánk nagyrészt külföldről kerülnek, egy kis kiállítást képezhetnének, melyben gazdasszonyaink és az e tárgyak előállításával foglalkozó iparosaink beható tanulmányokat tehetnének.

Tudományos kiállítás.

A földtani intézetek gyűjteményes kiállításai mellett a belga tudományos egyetemek kiállítását látjuk, azon rendszerek és azon tananyagok feltüntetésével, melyek ez egyetemen alkalmaztatnak. Az orvosi egyetem szakkönyvtára, rovar- és növénygyűjteménye, az állatorvosi szakoktatás módszeres feltüntetése, az orvosi egyetemek ritkasági gyűjteményei, vegyészeti szerei és fali táblákon feltüntetett természettani magyarázatai, csillagászati segédeszközei stb., stb. gyűjteményei az e szak iránt érdeklődőknek roppant tág és hálás tért nyujt a tanulmányozásra. E csoport futólagos áttekintése után érünk az ipariskolák gyűjteményes kiállításához, mely előtt irigykedve kell megállapodnunk, mert itt találjuk azon nagyság kulcsát, mely előttünk a kiállítás csodálatraméltó eredményeit megmagyarázza.

Ipariskolák.

Belgium majdnem valamennyi nagyobb ipariskolájának oktatási módszerét látjuk itt a mintákban és a tananyagban képviselve; a kiállított évi jelentések pedig megismertetnek bennünket azon nagy eredményekkel, melyek

ez ipariskolák fönnállása által az ottani ipar fejlődésére és fokozatos haladására nézve el-éretnek, és melyeket Belgiumtól a világ minden állama megirigyelhetne.

Az antwerpeni és louwaini szépművészeti akadémiák is festmények és gipszmodelleken kívül műipari tervezeteket, rajzokat és festményeket nagy számban állítottak ki. Az alsóbb ipariskolák legerősebb oldalát a rajzoktatás módszerének bemutatása képezte, melyben valóban excelláltak. A liégi, vervieri, genti, tournaii, charleroi-i és brüsszeli ipariskolák, nemkülönben a nagyszámu nőipariskolák legjobban voltak képviselve és szakma szerint mutatják be az egyes iparágak technikai és elméleti fejlesztésére szolgáló eszközöket.

A liégi nőipariskola a fehérenemű- és ruhaszabás és varrás, a művirágkészítés, a fa- és porcellánfestészetből mutattak be mintákat; a liégi szövő-ipariskola a szövőszékek szerkezetére, szövő gépek mintáira vonatkozó mutatóanyagokat, a szövetek mintázására vonatkozó compositió-tant mutatta be számos szövet-mustrával, melyeket ez iskola növendékei szerkesztettek; a vervieri ipariskola modelleket, gépmintákat, rajzokat, építési mintákat és mutatóanyagokat, szövetfestési próbákat, agyagmintákat mutatott be s feltüntette a gépek alkotását, a géprészeket és mindazon segédeszközöket, melyeknek elsajátítása az illető iparágak tanulóira nézve nagyfontos-

ságu kérdés. Az »atelier de apprentissage de la flandre occidentale« a szövőipar alkatrészeit, a gyártásánál alkalmazott gépeket, szövetmintákat közönséges és finomabb kiadásban, törülközőket, szőnyeget mutatott be, melyek egytől-egyig ez iskolában készültek. A szövőipar szempontjából kiváló érdeklődéssel bir azon több ezer darabra menő szövet-minta-gyűjtemény, melyet ez ipariskola kiállított, s mely a régebbi időktől kezdve egész a legújabb korig magában foglalja mindazon mintákat, melyeknek alkalmazása a szövetekben az iparág szempontjából fontossággal bir. A genti ipariskola kiállítása mechanikai modelleket, szövőszék modelleket és szövetek rajzait foglalja magában, s egy szövetmintagyűjteményt is mutat be, mely kizárólag az iskolában mintázott szövetek mását tartalmazza. A tournaii építészeti ipariskola az épület szerkesztés tanra vonatkozó adatokat és mintákat állít ki. Figyelemreméltó főleg egy százféle alakban és szerkezetben bemutatott csigalépcső-minta, melynek szerkezetei fából vagy vasból, kerek, ovál és szegletes alakban váltakoznak. Fel van tüntetve továbbá az építészetnél alkalmazott összes segédgépek gyakorlati szerkezete és elméleti összeállítása. A charleroi-i bányásziskola végül fel van szerelve a bányászatnál alkalmazásban levő gépek és kézi segédesszközökkel, melyeknek alkalmazása az iskola tananyagait képezik. Az iskola geologiai taneszközei is gazdag gyűjteményt képeznek, melyek

mellett, mint minden ipariskola kiállítása mellett, az elméleti tantárgyak oktatásának módszere és tananyaga évi jelentésekben vagy tankönyvekben vannak feltüntetve. A számtalan rajzkönyv, rajzlap és tervezetek számát, melyeket az ipariskolák bemutatnak, még megközelítőleg sem lehet meghatározni.

Mint Belgium első nőipariskolája, említést érdemel még az »*ecoles professionnelles pour jeunesse filles*« kiállítása, mely a rajzolás alapelvei mellett a szabászati rajzokban, a könyvvitelben, női fehérnemű és ruhavarrásban, csipkekészítésben, himzésben, csipke-mintázásban és a porcellánfestészetben mutat fel jelentékeny eredményeket, melyeket a kiállított minták és mutatványok élénken illusztrálnak ugyan, de az ezek mellett bemutatott iskolai tanmódszer és program még jobban megmagyaráz. E nőipariskola növendékeinek száma újabb időben oly nagy mértékben szaporodott, hogy az igazgatóság indítatva érezte magát a főintézet főlügyelete alatt (rue du Poinçon) a város két más részében analóg-nőipariskolákat fölállítani, hogy a jelentkezők nagy számát befogadhassa.

Ez ipariskolák virágzó állapota legélénkebben illusztrálja azon nagymérvű érdeklődést és jelentékeny támogatást, melyben az állam ezek föntartása által a belga ipart részesíti. Az iskolák a kormány főlügyelete alatt állván s annak jelentékeny anyagi támogatásában részesülvén, nem téveszthetik szem elől

a kitűzött czélokat s mint szakiskolák, azon iparágaknak, melyeknek fejlesztését maguknak kitűzték, értelmes, képzett és előrehaladott iparosokat nevelnek.

Azon jelentésből, melyet a belgiumi kormány az ipariskolák legutóbbi állásáról kiadott, érdekesnek és szükségesnek tartom néhány általános vonást és adatot közölni, főleg azért, hogy egyrészt még behatóbban megismerhessük Belgium iparoktatásának viszonyait, másrészt azért, hogy a kormány nagymérvű támogatásából néhány buzdító adatot szolgáltatassak ez ügynek hazánkban leendő jelentősebb fölkarolására nézve is. A rendelkezésre álló tér elégtelenségénél fogva azonban e fontos ügyre más alkalommal és más helyen fogunk visszatérni.

A tanügyi csoport további folyamában látjuk még a geniekorps-iskolák felszerelését, a népiskolai felszereléseket és a kartográfia roppant kifejlett iparát.

Órák.

Innen a mechanikai ipar termeibe érünk. Közbeesik a nem nagy fejlettségű és kisebb kiterjedésű órás-ipar néhány kiállítója, a lát-szerészeti ipar, melyet a táviradai eszközök

Távirászat.

roppant terjedelmű csoportja követ. A távirászat minden fázisát látjuk itt megmagyarázva, s a közönséges-, a tábori-, a tengeralatti- és szoba-távirászat minden nemének eszközeit bemutatva. A laikusokra nézve legérdekesebbek lehetnek a kabel-telegrammok huzalai, melyek egy csőben vannak elhelyezve. E csövet kau-

csuk veszi körül, a kaucsuk közönséges kötélbe foglalva s az egész jól elpólyázott csomó ismét sodronykötéllal van körülvéve, hogy így a huzal sérthetlensége minden esélyre biztosítva legyen. Be van mutatva továbbá az elektrikus világítás rendszere, s annak alkalmazása a tengeri kikötők világító tornyain.

Igen érdekes és tanulságos a betegápolási berendezések termei. Eltekintve a közönséges vagy inkább orvosi műszerek és kötélek sokféle nemétől, egész sorozatát látjuk oly butoroknak, melyek directe bizonyos betegnek vagy sérülteknek készítvék; kórházi berendezések, szerek, ruházati minták, kötélek, stb. stb. négy-öt nagy termet foglalnak el, melyeknek egy része azonban a katonai lazarethek, s a vörös kereszt-egylet betegápoló sátraival vannak megtöltve, mely utóbbiakban együtt találjuk mindazon műszereket és eszközöket, melyek a sebesült katonák gyógyítása érdekében háborus időben a tábori orvosok által alkalmazásba vétetnek. Tábori kórházak mintái is be vannak mutatva, természetesen csak en miniature-alakban.

A hangszerkiállításban nagy helyet foglalnak el a zongorák, a fuvó- és vonóhangszerek, dobok stb. E csoportnál azonban a belga ipar alig emelkedik túl a közepszerüségen és semmi nevezetes följegyezni valóra alkalmat nem nyújt.

Röviden megemlíthetjük még a jobbszárny utolsó csoportját: a rajzfestészeti kiállítás.

ítást, melyben a művészeti eszközök: ú. m. ecset, festék, vászon, állvány, rajzmappák, a festőtermekhez alkalmas butorok, mechanikai szerkezettel bíró rajztáblák stb. stb. nagy választékban találhatók. Ezzel kapcsolatban áll a fényképészeti kiállítás, melynek sok remekét láthatjuk itt is bemutatva s melynek gyűjteményében újak a villanyvilágítás mellett fölvevett fényképek. Azonban e csoportra sem mondhatjuk el, hogy benne figyelemreméltó újításokat vagy a haladás oly jeleit találtuk volna, melyek eddig hazánkban ismeretlenek volnának, vagy a melyek a többi államok ezen műiparágát túlhaladták volna.

* * *

Gépcsarnok. Élénk, pezsgő élet tárul szemeink elé, midőn a jobb szárnyról áthaladunk a gépcsarnokba, mely a főépület hátsó folyosóját egészen elfoglalva tartja, s melynek jobb oldalára eső része mélyen, pinczeszerűen fekszik és magában foglalja a kisebb, működésben levő gépeket, melyek körül a vásárló közönség élénk csoportjai váltakoznak. Ez osztályban **Nyomdászat.** első helyen állnak a nagy számu nyomdagépek, melyek előtt szedőszekrények, vagyis egy kicsiben teljesen felszerelt nyomda foglal helyet. Itt szedik és nyomják a francia és flamand nyelven írt kiállítási képes-lapokat, melyeknek példányait ott nyomban, a mint a sajtó alól kikerülnek, potom árért vesztegetik. A nyomdaipar nagymérvű haladása álta-

lában ismeretes. A sokféle nyomó-gép (az egész kis kézi, vagy lábbalhajtható gépektől kezdve föl a nagy gőzgépekig) minden neme képviselve van; az egyszerre sok színben nyomó gépek is működésben vannak és az elmaradhatlan betüszedőgépekből is van egy pár mutatvány, melyeknek tulajdonosai váltig bizonyítgatják, hogy az ő rendszerük és találmányuk nem oly haszontalan, mint a többi. Hogy azonban ezeknek sem lehet a gyakorlatban sikeres alkalmazhatósága, azt talán fölösleges is volna szóvá tenni.

A működésben levő többi gépek közül Gépek.
több figyelmet keltettek a széna-tömörítő-gép, a kendertiloló-gép, a manchette-gombgyártás feltüntetett processusa, czukorka-gyártó gépek, a géplombfűrés, a szövetgombgyártó-gép (mely apró lemezekből vágja ki a gombot, azt papírral, cartonnal tömöríti s selyemmel vagy más szövettel bevonja), a szappangyártás feltüntetett processusa s a nemezkalapgyártásnak szintén fokról-fokra bemutatott manipulációja. Kiváló érdeklődést keltettek a sodronyszövetgépek, melyek előttünk fonják a vékonyabb és vastagabb sodronyból a szöveteket és rostélyokat; és végül a papirgyártásnak igen érdekes processusa, mely a durva papiranyagból öt-hat gépretortán keresztül szemünk láttára hengereli le a kész hirlappapírt, melyet még aznap fölhasználnak valamely brüszeli napilap nyomására.

Érdekes még a hydrogázgép, mely a ga-

zolin előállításával foglalkozik, s melynek számos megrendelője akad.

Konyha- és
háztiszterek.

E csoporttal kapcsolatban az öntött vasból gyártott kemenczéken és konyhai eszközökön kívül a konyhai és háztiszterek roppant nagy gyűjteményét látjuk, melyek közönséges sárga lemezből készülnek és email által oly gyönyörű színt nyernek, hogy a legfinomabb porcellán-edényekhez a csalódásig hűek, mert ezeket nemcsak a tetszetős formában utánozzák, hanem a festésben is fölveszik a legújabb ízlés irányát és díszére válnak bármely előkelő asztalnak is. S ha még hozzáveszszük, hogy ezen cikkek nem törékenyek s csak a kevésbé sikerült gyártmányok vannak a zománcz lepattanásának kitéve, könnyen érthetővé fog előttünk válni ez iparág nagy fellendülése és elterjedése. A legelső céget, mely e cikkek előállításával foglalkozik, »fonderie emailerie«-nek nevezik.

Kályhák.

Végül megemlítjük, hogy e csoportot kályhák, kandallók, kályhaellenzők, tűz-élesztő eszközök (öntött vasból) zárják be, melyek gyártásánál a különféle ízlés és leleményesség szintén tág és háladatos teret nyer. Említésre méltók a kisebb szobakályhák, melyek díszesen égetett vagy festett agyag-, vagy majolika burokkal vannak bevonva s melyeknek úgy tetszetős külseje, mint könnyű kezelhetősége és ügyes szerkezete nagy kelendőseget biztosít

* * *

A jobboldali csarnokból a kiállítás bal- **Fegyverek.**
 oldali részébe való átmenetel alkalmával az
 első csoport, a melyel találkozunk a fegyve-
 rek dús csoportja. Ez iparág is nemcsak a fő-
 városra vonatkozik, hanem főleg a vidéken
 birja nevezetesebb mestereit. A fegyvernemek
 minden alkalmazásban levő osztálya gazdagon
 van képviselve. A díszes és remekmivű külső
 mellett a fegyverek szerkezetében képviselve
 látjuk az újabb rendszerek mindegyikét s bár
 Belgium maga nem nagy fogyasztója ez ipar-
 ágnak, annak lendületét a külföldi államok
 hadseregei, mint fogyasztók és megrendelők
 biztosítják leginkább.

A fegyverteremből nem tudjuk az össze- **Szövő-ipar.**
 függést megtalálni azon legközelebbi osztály-
 lyal, mely szorosan e mellett van berendezve,
 és mely a ruhaszövetek és fonalak gazdag tár-
 tárháza mellett a kész ruházati cikkek érde-
 kes csoportjait bocsátja közszemlére.

A cachmiere-ok, gázok, finom és durvább
 vásznak, bársonyok, merinos szövetek, posztók,
 calikók, nem fehérített vásznak, a szövetipar
 roppant kiterjedésű régióiba tartozó minden-
 nemű cikkeknek meg vannak itt elsőrendű kép-
 viselői, melyek iparuk magas fejlesztése által
 a nagyobb világpiacokat is meghódították
 maguknak. Ezek minőségéről hosszasan be-
 szélni, nagyon fölös munka volna, mert épp ez
 iparág van nálunk annyira elhanyagolva, hogy
 annak jó vagy rossz oldalainak, előnyeinek vagy
 hátrányainak felsorolása által e szakba vágó

iparosaink nagyon keveset profitiroznának. Belgium textiliparát legjobban jellemezzük az-zal, ha bátran kimondjuk, — hogy az — a selyem-, bársony- és atlasz-szövetektől eltekintve — versenyre kelhet mindazon államok enemű iparával, melyeknek ez egyik főspeciálítását képezi.

Bőrripar. Ugyanez áll a bőrriparra nézve, melyből a nyersterményeken kívül a feldolgozott bőroket (ásványilag timározva is), kordován-, bagaria-, szines-, kesztyű- és lackbőroket láttunk, ezenkívül roppant mennyiségben és kifogástalan minőségben bőr- és gépszíjakat gépek és transmissiók hajtására, a keskekenyebb kiadásutól kezdve a hihetetlen szélességű szíjakig. A bőroek timározásában Belgiumban újabban egy eddig kevésbbé ismert eljárást alkalmaznak, mely a bőrnek ásványi timározásából áll. Ez üzemre Brüsszelben társulat alakult, még pedig részvényekre. Ez új eljárás alkalmazása azért is czélszerű, mert nem föltételezi a létező timártelepek jelentékeny módosítását. E belga társulat Franciaországra nézve is biztosította magának az előjogot, de kötelezve van három év alatt legalább is négy milliót fordítani minta-timártelepekre.

Kötelek. A kötélipar kifejlődését biztosítja egymagában azon körülmény is, hogy Belgium tengeri kikötőkkel szép számban rendelkezik. — Tengeri fűből és sodronyból, majd kenderből készült kötelek, főleg hajózási használatra nagy mértékben voltak kiállítva és a legjob-

bat nyújtottak, a mit e nemben egyáltalában követelnünk lehet.

A ruházati ipar termeiben a toilették sokaságát alig győzzük végig szemlélni. Az ezzel kapcsolatos iparágak, pl. a gombgyártás, kesztyűgyártás, fehérneműk, fodrászipar, vállfüzőipar, napernyőgyártás, nyakkendő, harisnyák, cipők és általában lábbelieken kívül a szabóipart, a férfi és női ruházatot vagy háromszáz czég képviselte. E csoport jellemvonása az egyszerű finomság, mely ellentétben a francia izlésnek gyakran a feltűnőt kereső irányától, igen kellemesen hat a szemlélőre. A nemzeti szellem itt sem tagadja meg magát és egy kirakatban például a sokszor megviselt 1830—1880. számok mellett látunk egy 1830-ból származott divatot és egy elegans uri öltözetet a mai korból, hogy a kettő közötti különbség feltüntesse a ruházati ipar haladását is.

A nemzeti tárlat leggazdagabb részét a bánya- és vasipar képezik. Ez azon hatalom, mely milliókat jövedelmez ez állam iparának, melynek jelentékeny haladása már a párisi kiállításon osztatlan elismerést vivott ki és mely napról napra hatalmasabb dimenziókban halad. A tömör- és pirszén, a fa- és kockaszén égnek meredő gulái a szénbányászat okszerű művelésén kívül e bányák kimeríthetlen gazdagságáról tesznek bizonyosságot. A szénbányák minden neméről a közoktatási miniszter rendezte a statistikai kimutatást, előállítási táblázatot mutatott be, mely mellett az e szakra

Ruházat.

Bányászat- és fémipar.

vonatkozó szakkönyvek egész szorozata látható. A vassinek, keresztvasak, csövek, üstök, géprészek, rudvasak, a rézlemezek, nyers- és sárgarézipar, a vasipar pavillonjai, sodronyok, srófok, kovács- és lakatosmunka, pléhek, czinklemezek, a locomobil-ipar, a gőzgépek és vízemelőgépek, vizerőművek stb. stb. élénken emlékeztetnek bennünket, hogy Coquerill hazájában vagyunk. A vasipar e Columbusa nevére neveznek egy társaságot, mely az óriási vízemelőgépet és mintegy 1000 négyszögméteren mindazt kiállította, a mit a vasipartól a mai előrehaladt korban nagyszerűt várhatunk és követelhetünk. Ezer lóerőre dolgozó gőzgépek, vasuti mozdonyok, hengerek és a többi hatalmas zöreje és szünetnélküli működése előtt a laikus is megáll és elgondolkozva Coqueril tragikus sorsán, örömmel látja, hogy az eszme, melyért e genialis iparos küzdött s melynek megtestesítését éltében hiába remélte, Belgium hatalmas vasiparában és a Coquerille societé alkotásában megtestesült és a virágzás magas fokára emelkedett. Ma a világ minden nevezetesebb piaczára viszik Belgium földjéről a vasipar készítményeit, s magának Belgiumnak minden téren izmosodó ipara is egyike leghálásabb fogyasztóinak.

Mezőgazdasági
gépek.

A vasipar mellett a mezőgazdasági ipar kiterjedt csoportja is minden gépet felölel, mely a mezőgazdasági termelésnél használatba jöhet s bár Anglia tőszomszédságában van, Belgium nem szorult rá annak elsőrendű me-

zőgazdasági gépiparára, mert a maga és a külföld egy része szükségleteinek fedezésére előállítja mindazon gépeket, melyekre szüksége van, s nemcsak előállítja, hanem versenyképesen bocsátja azokat a piacra. A mezőgazdasági gépek legnagyobb része szintén működésben van azon transmissiók segítségével, melyek a középső gépipari folyósóból ide átvetvél, de csak bizonyos napokon vétettek a vásárló közönségre való tekintettel igénybe. **Élelmi szerek.**

Az élelmi szerek csoportjában nincs meg a kellő rendszer, mert a gépek között is találunk több csemege és egyéb enni valót gyártó gépet; de a tulajdonképeni élelmi-ipar a virágosztályhoz közel van elhelyezve s pótkavé, cukrok, sütemények, édességek, befőttek, csokoládé, liszt, s más anyagok halmazával bővelkednek.

Nyomban mellettük a malomkerekek kiállítására, melyhez az erdészeti ipar nagy kiterjedésű csoportja sorakozik. Nyers fák bognár munkákhoz, épületfák, hordódongák, küllők, faczipók gulaalakban fölépítve, s általában a fa egészen nyers vagy félig előkészített állapotban hirdeti ez ország erdeinek gazdagságát és faiparának középminőségét. Ezért a finomabb fák anyaga külföldről meglehetősen mértékben importáltatik. **Erdészet.**

A kocsii-ipar csoportjában közönséges fuvarok kocsikat, hintókat, gyermekkocsikat, velocipédeket, díszben kiállított udvari kocsikat és 2—16 személyre való díszkocsikat ta- **Kocsii-ipar.**

lálunk mennyiségileg nagy számban és minőség tekintetében is a legszebbek és legjobbak közül valókat. Különösen az uri fogatok belső kiállításában a magas fokú izlés párosul az eleganciával és a kényelemmel, mely itt ép úgy jellemvonása e csoportnak, mint a butoriparban a kárpitozás finomságának nemes egyszerűsége.

Hajózás. A hajó- és flotta-ipar képezi folytatását a közlekedési eszközök csoportjának. A hajóépítés rendszeres föltüntetése mellett a tengeri hajók belső berendezését és szerkezetét is feltüntetve látjuk. De mindazon kellékek gyűjteményét is csoportosítva szemlélhetjük, melyek a hajózási ipar mellékfoglalkozását képezik, mint például a marina-ruházata, felszerelése, a kötélipar, kikötő építések és berendezések, világító tornyok, tengeri utak térképei, stb. Antwerpen városa új rakpartjának és új kikötőjének tervezetei en-miniatur kiállításban vannak bemutatva s Gent városának tervezett kikötő-építkezéseiből is számos részletesen kidolgozott terv van kiállítva.

Szövőszékek. Meg kell még emlékeznünk a gyapjgyártásra vonatkozó gépekről, szövőszékekről, stb. melyek a középső csarnokban szintén szép számban vannak kiállítva és folytonos működésük által szerkezetük kitűnőségét feltüntetik. A genti és antwerpeni óriási gyapotfonal és vászongyárák, melyek nagyobbjainak forgalma évente 20—40 millió frankra rug, legjobban bizonyíthatják ez iparág jeles fejlettségét.

gét, de bizonyítják ezt a külföldi szövögyárak is, melyekbe Belgium nem kis mértékben exportálja e nemű készitményeit.

* * *

Két kiválóan érdekes csoportozatról is kell még megemlékeznünk a kiállítás ismertetése alkalmával.

Az egyik a pénzügyminiszterium kiállít- Pénzverdék.
tása, mely az állami pénzverdék berendezését tünteti fel az arany- és ezüstpénzek gyártási processusával. Látjuk mindenekelőtt az aranybányák rendszeres kezelését, az aranygyártást, az aranylemezeket, melyekből a 20 frankos aranyak gép segítségével kivágnak. A sima 20 frankos aranylemezek gyűjteménye mellett a pénzverde sajtói vannak kiállítva, melyek szemünk láttára sajtolják meg az aranylemezeket kész 20 frankos pénzekké. Ezek a mérlegre kerülnek, s az egyformák forgalomba bocsáttatnak, ha egyik kisebb a másiknál, visszadobtatnak az olvasztóba és rudakká olvasztatnak. E rudaknak nagyon érdekes gyűjteménye van kiállítva. Felette érdekes még a vésnöki műhely gyűjteménye, mely ezernél több érdekes stanczni mutat be a legrégib kortól kezdve a legujabbig.

A kiállítás e kétségkívül »legértékesebb« pontját fegyveres katonák őrizik a közönségtől s e csoportát meg átnézése is csak felsőbb engedély mellett van lehetségessé téve.

A második érdekes csoport a gyémántgyártás, gyémántkezelés és csiszolás feltűntetése.

Képletileg látjuk feltűntetve a vidéket, melyen a benszülött rézbőrűek bányászknak, talicskán tolják előre az anyagot, mely a drága fémet vagy követ tartalmazza. Azután az anyag mosása, tisztítása, a fém és réz öszszesítése van feltűntetve és végül üvegfödél alatt egy teljesen berendezett műhelyt látunk, melyben a gyémántkövek kisebb nagyobb darabjai csiszoltatnak és aranyba foglaltatnak.

A műhely közepén egy tojás nagyságu gyémántot látunk, mely mihelyt napfény kerül reá, ezer és ezer szintjátszik és kápráztatja a szemet. E gyémántot tulajdonosa a belga király tiszteletére »Leopold« gyémántnak keresztelte el. Értéke és ára egy millio frank. Még eddig nem akadt vevője.

Természetes, hogy a kiállítás e két csoportját a kíváncsiak egész raja veszi körül, mert eddig még alig volt kiállítás, melyen az arany- és gyémántgyártás, ugy a pénzverés oly rendszeresen lett volna föltűntetve, mint ez alkalommal.

A gyémánt-műhely apró arany kis gyűrűket is árul gyémánt-kövekkel, vagy imitált gyémántkövekkel, melyeknek, mint érdekes és csinos emléktárgyaknak, felette nagy számu vásárlója akad. Az idegenek közül kivált alig halad el egy-kettő a csoport mel-

lett, ki e szép és nem épen drága emlékkal
ne látná el magát.

* * *

Nemcsak a kiállításnak, hanem magának **Brüsszeli csipkék.**
Brüsszelnek is egy világszerte ismert speciálitása, melyet e jelentésben mellőzni nem volna szabad. A brüsszeli csipkéket ismeri az egész elegáns világ. De valójában csak az ismeri meg ez iparág fény- és árnyoldalait, ki a csipkék gazdag kollekcióját figyelemmel kísérte e kiállításon s azonkívül nem sajnált egy kis utánjárást a kereskedésben és műhelyben. Gyárak, nagyobb telepek, melyek csipkeelőállításával foglalkoznak, Brüsszelben alig vannak. Az egész csipkeipar az ő bámulatos szépségében és finomságában **házi ipar**, melynek művészete nemzedékről nemzedékre száll s melynek költészete mindjobban elvarázsol bennünket.

A csipkekészítés hazája Flandria, iskolája a kolostorok voltak. Sok, sok évvel ezelőtt Flandria kis és nagy városaiban a leánygyermek csak apáczákhoz jártak iskolába, hol írni és olvasni tanultak. Az írás-olvasásra azonban naponta egy-egy órácskát fordítottak, a többi idő pedig a csipkekészítéssel mult el. Az apácza mesterek betanították a leányokat, kik egész napon szorgalmasan dolgoztak nekik s ha az iskolából kinőttek, otthon folytatták e mesterséget, szabad idejükben vétel-

tek az eltanult mustrák szerint és megalapították világhírét a brüsszeli csipkének.

A java munkásnők aztán felkerültek a fővárosba és ott egyes üzletekben állandó, habár — a mi majdnem hihetetlen — nem épen hálás foglalkozást találtak, mert napjára a legszorgalmasabb munkásnőnek sem jut több 3 franknál. De vannak munkásnők, a kik fél frankot sem igen keresnek meg.

Az évtizedekkel ezelőtt eltanult motívumok, minták és fogások tradíciószerűleg nemzedékről nemzedékre szálltak s ez iparágban a báj és kellem sajátos varázsával ma is úgy nyilvánulnak, mint száz és száz évvel ezelőtt, a jelenlegi munkásnők őseinek csipke-készítményeiben.

A már említett műipari pavillonban, a ruházati ipartól elkülönítve, mint specialitás vannak bemutatva a csipke és a csipkével borított selyemruhák mellett az ú. n. csipkeruhák is. A világ minden hercegnőjének vagy királynőjének udvari szállítóit találjuk itt együtt. Itt van az amerikai köztársaság volt elnöke nejének, Grantnénak áthajtó kendője, amott a spanyol királyné kézi kendője, a cumberlandi hercegnő keresztelő ruhája, a belga királynő remek, czimerekkel díszített csipkeruhája, melyet 25 éves jubileuma alkalmára kapott, Stefánia hercegnő kelengyéjének egy része, melyen már az osztrák korona díszleveg stb. stb.

A csipkeruhákon kívül igéző pongyola-toilettek, kézikendő, átvető, gallérok, nap-

ernyő- és legyező-csipkék, fodrok stb. stb. mindmegannyi remekek vannak bemutatva. Minden darabnak más-más a rajza s más modorban van kivive, azonban minden darab magában egy összhangzatos egész, melynek jellege, a szerint, a mint valamire rendelve látszik lenni, megóva van. Nagy változatosságban látjuk itt például a spanyol mantillokat, az ú. n. duchess-csipkéből készült átvetőket és chawlokat, a kézikendőket a point d'alençon szerint, a finom ruhaszegélyeket (nyakra és vállra) a point d'aigulle és point de Raguse szerint. Továbbá régibb divatu minták utánzata képen a velencei és binche-csipkék vannak bemutatva, melyek azonban korántsem bírnak oly érdekeltséget kelteni, mint az eredeti brüsszeli csipkék, a mi nagyon természetes is, mert különben ezek nem szorították volna le a divat teréről a velencei, norvég vagy cseh csipkéket, melyek ugyan most is nagymértékben használatnak, de minőség tekintetében korántsem sorakozhatnak a brüsszeli csipkék mellé.

Bámulatosan szépek azon initiálék, címererek és koronák, melyek a csipkeruhaneműekbe és kendőkbe vannak beszőve, mintha oda volnának lehelve vagy varázsolva. Az ember nem tudja, hogy jobban csudálkozzék-e a dessinek finomsága és szépsége, vagy azok kivitele fölött, mert mindakettő egyaránt mesteri.

A csipkék rajzai legnagyobbbrészt Brü-

szelben készülnek, a csipkekereskedőknél alkalmazott rajzolók által. Ezek a tervet szén-nel selyempapírra vetik s a kereskedő e ter-veket keresztülvitel végett leküldi a flandriai városok házi iparosnőinek, kik azt feldolgoz-zák és értékesítik. Mert sehol sem tudják a csipkekészítést a művészet oly magas fokára emelni, mint Flandriában, Belgium északkeleti részében, melynek minden városában honos a csipkekészítés öröklött specialitásának egyik vagy másik neme.

Brüsszel csipkespecialitását az úgyneve-zett point appliqué képezi. Vagyis a vetélt virágokat a legfinomabb tüllre rávarrják és így támad a csipke alkalmazása által a csip-kének egy új neme, mely azonban korántsem oly értékes, mert készítése nem oly mester-séges, mint a tisztán kézi muukával készített csipke.

A pointe appliqué gyártásával leginkább foglalkozik Courtray, míg Malines, Ypern, s a többi városoknak meg vannak az ő külön specialitásai. A brüsszeli kereske-dőknek mindezen városokban főügynökei van-nak, kik a kapott rajzokat, a szerint, a mint azok többé-kevésbbé finomabbak, az ügyesebb vagy kevésbé ügyes munkásnőknek adják ki s a munkásnőkkel a készítési ár iránt egyez-séget kötnek. Rendkívüli finom munkánál ügyelni szoktak, hogy az illető darabot egy és ugyanazon kéz készítse, mert így annak kivitele sokkal finomabb és összhangzatosabb,

mintha sok kéz és különnemű ízlés dolgozott volna rajtuk. A fizetés, mint említettük, koránt sincs arányban a munkával járó rendkívüli gonddal és fáradsággal, habár ez is a szerint változik, a mint a kereslet emelkedik, vagy hanyatlík. Ujabb időben meglehetősen hanyatlott a valódi brüsszeli csipke utáni kereslet és ezzel együtt megcsökkent a szegény munkásnők keresete is, kik segélyért folyamodva a brüsszeli nagyobb kereskedőkhöz, gyakran féláron kínálták kézi ügyességök keserves eredményét. S a kereskedők jó szolgálatot tettek, midőn a potom árt megfizették.

A Stefánia hercegnő számára készített csipkén, mely $3\frac{1}{2}$ meter magas, 3 meter széles, 1 kilogramm nehéz s 700 darabból van összetéve, a mennyiben minden darabot külön rajz szerint külön munkásnő készített, összesen 150 munkásnő dolgozott; ára 25.000 frk volt. E műdarabot Brüsszel város megbízásából a Sacré-coeurház készítette. Ennélazonban sokkal szebb a belga királyné számára készített ruha, mely heraldikai alakokkal, arabeszekkel és virágokkal van diszítve s mint mestermű, egyetlen a maga nemében. Az e nemű csipkék s általában a legszebbek Yperiben készülnek, s ezek természetesen egyszersmind a legdrágábbak is.

A nagyobb czégek egyenkint több millió frank értékű csipkét exportálnak a világ minden részébe, főleg Angliába és az egyesült államokba. Ha e kivített számokban konkrété

lehetne föltüntetnünk, legjobban lehetne bebizonyítani a brüsszeli csipkegyártás nagyszerezségét és jövedelmezőségét.

* * *

Ipariskolai viszonyok.

Hogy Belgium ipara ennyire fejlődhetett, tisztán és egyedül annak tulajdonítható, hogy elejétől fogva felismerték e nemzet vezetői, hogy ez ország geographicus helyzeténél fogva az egyszerű földmivelő országok minőségében fönn nem állhat; annyival kevésbbé, mert talaja, csekély kis vidékek kivételével, igen háládatlan, rosznak mondható; minden igyekvésök tehát oda irányult, hogy az ipar minden nemét és ágát meghonosítsák, és lettek legyen ez országban bármily pártok is a politika terén, nemzetgazdászatiilag mindnyájan az okszerű és fokozatos szellemi művelődés és anyagi haladás érvényesítésén működtek.

Belgium története méltó például szolgálhatna más nemzeteknek.

Midőn egy félszázaddal ezelőtt erejének teljes megfeszítésével és majdnem tökéletes kimerítésével függetlenségét kivivta, első éveit belügyei szervezésére és államisága föntartására fordítá. A vászon- és egyáltalában a szövészeti ipar vala ez időben Belgium főipara. A szomszéd országoknak, melyek ez ideig Belgium kiviteli piaczat képezék, ez időben a szövöszékek behozatala által beállt gyors fejlődése, Belgiumban általános pangást idézett elő, melyet 1834-ben a szomszéd államok részéről a

prohibitív vámok behozatala még jobban sújtott, olyannyira, hogy a törvényhozás és kormány a beállott válság megszüntetésére kénytelen vala a behozatali cikkekre a védvámot alkalmazni.

De ezen rendszabály hatása nem volt elégséges.

És itt nyilvánul először Belgiumban az ipar terén az egyletek jótékony hatása. A *l'association nationale pour le progrès de l'ancienne industrie liniere* felhívta a kormányt egy rendszeres enquete-tárgyalásra, melyet 1840-ben meg is kezdett. Ezen enquete rendszeres iparbizottságok felállítását hozta javaslatba, mely bizottságok feladata lett volna a kormány közegeivel egyetemlegesen a flamand lakosság munka-viszonyait szervezni és rendezni.

E bizottságok létrejöttek, a kormány által dekretáltattak. Feladataik a következők voltak:

1-ször. A legszegényebb sorsu szövőknek szárnyas orsókkal (*des battants a nouettes*) kiosztani, melyek által régi gépezeteiket átalakíthatják szárnyas orsókat bíró gépekké.

2-szor. Tökéletesített részeket és a különféle szövetek előállítására szükséges aczéléfűsüket kiosztani.

3-szor. Az illető községekben szövómestereket utaztatni, kik a szövőket új gépezeteik kezelésére oktassák.

4-szer. Bizonyos gyártási központokban

mintaműveseket állítani, a szárnyas orsókkal ellátott szövőszék kezelésének és a különféle szövetek gyártásának oktatására.

5-ször. Különös tanműhelyeket szervezni melyekben a nők és paraszt leányok a könnyű szövetek előállításában oktatást nyerjenek és jó fonó-nők képeztessenek.

6-szor. Iparos tanintézeteket alapítani a közhatóságok költségére.

Ezen iparbizottságok teljes erővel és odaadással megkezdették nehéz munkájokat, és ha nem is valósíták teljesen az azokhoz kötött vérmes reményeket, tagadhatatlan érdemök, hogy a kormányval együtt megindított mozgalom következtében az ipariskolák, tanműhelyek, telepek és gyárak megteremtése lehetőségessé vált.

A kormánynak a törvényhozáshoz intézet többszörös jelentése bizonyítja, hogy a tanodai műhelyek (atelier d'apprentissage) sok új ipart honosítottak és fejlesztettek Belgiumban, a tanoncz okszerű kiképzésével a munkát tökélesbitették, a munkások fizetését szabályozták. Ezen intézmény emelé a vállalkozási szellemet is leginkább.

Az atelier d'apprentissage-ok 1847. évben királyi decretum által végleg szabályoztattak, és 1849-ben egy fölügyeleti bizottság alá rendeltettek, ezidőben az atelierek és ipariskolák már nem szorítkoztak egyedül a vászoniparra, hanem kiterjeszkedtek minden azal rokon ipar és iparművészeti ágra is.

A hatvanas évekbe esik az ipar-szakiskolák megteremtése, azok részben egyes nagyobb városok, részben pedig társadalmi uton m. p. az anversi, melyet 1860-ban „De Vlaamschen Vrienden“ egyleti cím alatt egynehány fiatal ember alkotott, jöttek időközönként létre.

Ez idő szerint Belgiumban létezik:

1. 32 ipariskola;
2. 59 tanműhely;
3. a hainauti provinciális ipar- és bányászati szakiskola (vegyészeti cursussal);
4. az anversi és monsi felsőbb kereskedelmi iskolák.

A 32 ipariskola 1878-iki hivatalos kimutatás szerint 390,323 frank 98 ctbe került; így körülbelül 12,200 frankba iskolánként. E költségekhez az állam 39%, a provinciák 16%, és a községek 45%-al járultak.

Ezen 32 ipariskolánál 262 tanár van alkalmazásban. 1877—78-ban 8387 növendékük volt, a mi is átlagban 262 látogatót adna iskolánként, a mely szám különben ropantul variál, tekintve, hogy némely főképp az újabb iskolákban még alig haladja meg a százat, holott van olyan iskola, mely az 1000-et is felülhaladja. Leglátogatottabbak voltak az 1878-iki kimutatás szerint Bruxelles (600), Gaud (827), Charleroi (1074), Seraing (599), Vervier (699), Bruxelles leányiskolája (329), Chatelet (458), Monceau-sur-Sambre (308) és Liége (318).

Az 59 tanműhely évenkénti költsége legutóbbi kimutatás szerint 72,968 fr. 87 cbe került, melyhez az állam 44,536 frank, a provinciák 15,777 fr. 10 ctm, a községek pedig 16,805 frankkal járultak. E tanműhelyekből eddigelé közel 20,000 képzett munkás került ki, az 1878-iki kimutatás szerint.

L'école provinciale d'industrie et des mines du Hainaut 837-ben alakított, ezen intézmény évi költsége 67,052 franczal hasonló arányban oszlik meg az állam és a közönség között, mint az előbbeni ipariskoláké. Ezen tanintézménynek felállítása óta 2270 hallgatója volt. Ez iskola szakmája a bányászat, fémipar, kohászat és vegyészet.

Az anversi felsőbb kereskedelmi iskola 1852-ben a kormány és Anvers városa által alapított; az 1877-iki kimutatásig 2134 hallgatója volt, ezekből 1181 belga és 953 külföldi; ezen iskola budgetje 73,405 franc.

Megemlítendő még, hogy az összes ipariskolák működésének ellenőrzésére a kormány egy három tagú bizottságot nevezett volt ki.

* * *

Mindezen intézményeknek a törvényhozás, kormány és társadalom vállvetett és szüntelen közreműködésének köszönheti Belgium, hogy mai nap kulturális, gazdag iparállammá vált, mely, daczára annak, hogy oly államok közé van ékelve, melyeknek ipara már fej-

lesztve volt, midőn ez még állami szabadságáért küzdött, mégis kivívta rendszeres ipara számára az ezt megillető helyet a nyugati államok sorában. Mennyivel előnyösebb a mi geographicus fekvésünk. Az egész balkán-félsziget majd kétszáz mértföldnyi hosszáságban szomszédunk. Ez államokra, ezen nemzetek fejlődésére kell hogy főfigyelemmel legyünk; hiszen ezek lesznek hivatva idővel a mi vevőink lenni. A nyugati leleményesebb és szorgalmasabb nemzetek által ezen már félig-meddig előttünk elfoglalt tért kell majdan visszahódítanunk iparunk számára. Nemzetgazdászatiilag helyzetünk előnyösebb Belgiuménál már azért is, mert országunk minden körülmények között földmivelő állam maradand, nem úgy, mint Belgium, a hol ha az ipar terén pangás áll be, mindig a legnagyobb aggodalommal kell valamely országos katasztrófa bekövetkeztétől tartani.

* * *

Hogy Belgiumban mennyire okszerűen A kivitel elő-
 haladnak, hogy ott a kormány mennyire szí-
 vén viseli folyvást az ipar ügyét, azt tényleg
 bizonyítja e nemzeti iparkiallítás, melylyel elég
 behatóan foglalkoztam e jelentés első részében.
 Ezen kiállítás egy momentumáról azonban csak
 mellékesen szóltam, azt csak a többi általánosabb észleleteim után kívántam behatóbban megismertetni. Fukarkodtam vele, mint a franczia mondja: je l'ai gardé pour la bonne bouche!

A közkiállítás felső részében a jobboldali csarnok karzatán van ez elhelyezve. Itt találjuk az észszerűleg gyönyörűen rendezett kiállítás gyöngyét: a külügyi miniszterium kiállítását!

A külügyér körlevelet küldött Belgiumnak a világ minden részében létező agenseihez és konzulaihoz, fölhívta őket, küldenének be illető jelenlegi hivatalos tartózkodási helyökről minden importált és helyben készült iparcikk egy-egy mustráját!

Végzetlenül szerettem volna azon instrukciót megkaphatni, a melynek alapján az illető ágensek eljártak; de mindazon előzékeny szivélyesség és barátságos fogadtatás daczára, melyben engem a belga kormány közegei részesítettek, mindazon szives közbenjárás daczára, melyre a brüsszeli osztrák-magyar követség vállalkozott, és melyért hálás köszönetemet ezennel nyilvánítom, mégsem tudtam a kérdéses okmányt megszerezni, — de a konzulok által beküldött és a külügyminister által kiállított tárgyakhoz függesztett válaszokból kivehettem a pontozatos kérdések leglényesebbjeit, és úgy tapasztaltam, hogy azok fel lettek szólítva, küldjenek először oly tárgyakat, melyek beviteli czikket képezhetnének Belgiumból, és másodsor oly tárgyakat, főleg nyers anyagokat, melyeket mint olcsóbb beviteli cikkeket feldolgozásra jutányos és czélszerűnek látnának. Ezen kategóriába esnének főleg azon félkészitmények

vagy egészen nyers termények, melyeket Belgium eddigelé csakis a szomszéd államok közvetítése útján szerzett be, s melyeknek direct beszerzését óhajtja a kiállítás e speciálitása által elérni.

Az első kategóriába tartoznának mindazon készítmények mustrái, melyeket más országokban gyártanak és melyekkel már is p. o. a keleten tért és piacot hódítottak és melyekkel szemben a belga iparos és kereskedőnek a versenyt még meg kell kísérleni.

Ha szükségesnek látta a külügyi miniszterium oly kísérleteket tenni, melyek által országa ipara a világ minden piacán tért hódíthasson, szükségesnek tartotta, hogy iparosai a divatozó formák s minták iránt ép úgy tisztában legyenek, mint az előállítási és vételi ár iránt.

A pontozatos válaszok szerint a kérdések csak következők lehettek:

- 1-ször. A gyári előállítás nagyban.
- 2-szor. Eladási ár nagyban és darabonként a kérdéses beviteli piacon.
- 3-szor. Az előállítási helytől az eladási piaczig létező távolság és a szállítási ár.
- 4-szer. A csomagolási módozat.
- 5-ször. A kérdéses cikk kelendőségének feltünttetése.
- 6-szor. A hossz, súly és szélesség (szöveknél) feltünttetése.
- 7-szer. Beviteli vámtariffák és netáni egyéb kiadások feltünttetése.

8-szor Az illető divatozó pénznemek a belga pénzhez való viszonylagos mértéke.

Fréres Orbán külügyér urtól magától tudom, hogy a konzulok és agensek ezen munkára majd másfél évet fordítottak, és hogy mindegyikének a mustrák és minták beszerzésére 1000 franknyi külön hitel nyittatott a kormány részéről.

* * *

Ezen kiállítást, nincs szükség különösen is hangsúlyoznom, az ország valamennyi ipariskoláinak, tanműhelyeinek növendékei tanáraik kíséretében, hivatalból nemcsak megtekintették, hanem behatóan tanulmányozták is, és hogy ezen igénytelen része a kiállításnak való talán annak a leglátogatottabb és legértékesebb pontja.

A belga kormány—ezt valamennyi intézményeinél és így e kiállításnál is tapasztaltam — a hol szükséges, nem fukarkodik a kiadásokkal, de investicziói az észszerűség és számítás jellegét viselik magukon.

A kiállítás költségeiről is e helyen kellene szólanom; pazar fényűnek mondhatom azt, de számokkal, határozott adatokkal nem szolgálhatok, mert minden tudakozódásom daczára a költségek mekkora voltáról határozott tudomást nem nyerhettem. Annyit tudok azonban, hogy a terhek viseléséhez a legnagyobb arányban az állam, és Bruxelles

városa járultak tetemes összeggel előlegképen, melyhez különben az egyes nagy gyárosok, részvénytársulatok s nagyobb vállalkozók is conferáltak.

E boldog országban különben csakugyan elmondhatjuk, hogy egy az érdek, egy az akarat a haladás és közművelődés terén.

Ott együttes működésükkel Belgium czi-merének jelszavát »l'union fait la force« a szó legnemesebb értelmében valósították meg, s e jelszó igazságában rejlik erejük nagysága, önállóságuk jogosultsága!

Bár nálunk is minden így volna, vagy lenne — legalább idővel.

Még nem késő!

* * *

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Zárszavak.

A belga nemzeti kiállításról szóló jelentésem befejeztével önkénytelenül is egy kérdés tolúl élém, melyet elhallgatni nem tudok.

E kérdés az, hogy ha a külföldi államok minta-gazdálkodását ily nagyobbyszerű tárlatok alkalmával tanulmányozzuk, vajjon nem kell-e önként következni ezen tanulmányok értékesítésének s tapasztalataink alkalmazásának?

A belgiumi kiállításból merített tapasztalatok sürgősen utalnak bennünket arra, hogy iparunk fejlesztése érdekében a leghatározottabb elszántsággal igyekezzünk mindazon hiányokat pótolni, melyek eddig, főleg az utóbbi pár év alatt oly élénken éreztették velünk iparunk elmaradottságát és csekélységünket e téren.

A külföld, mint ezt belgiumi utam alkalmával is sajnálatosan tapasztaltam, eddig egy külön Magyarországról alig tud valamit. Magyarországot Ausztria tartományának tekinti, s a magyart osztrák alattvalónak. Hiszen eddig Magyarország közgazdaságilag alig jelentke-

zett a világ előtt s az eddigi nemzetközi tárlatok is csak arról tesznek bizonyosságot, hogy Magyarország ipara az osztrák ipar mellett is törpe, ez által el van nyomva, érdekei ezének alárendelve

Azon mozgalmak, melyek a földm. ipar s kereskedelemügyi miniszterium kebelében a legujabb időkben az iparügyek rendezése érdekében megindultak vagy nyilvánultak, azon következtetésre engednek jutni, hogy maga a kormány is belátva e tekintetbeni elmaradottságunkat, kettőztetett erővel szándékozik az eddigi mulasztásokat pótolva, a magyar ipar jobbrafordulása érdekében sorompóba lépni.

Ha megvalósúl e remény, a miben most már nincs ok kételkedni, könnyebbülten tekinthetünk a jövő elé; főleg mi, kik egy nemzeti tárlat alkalmával, mint a belgiumi volt, megerősödtünk azon hitünkben, hogy kifejlett, versenyképes ipar s konszolidált közgazdasági viszonyok nélkül ma kulturállam nem is képzelhető. És e nemzeti tárlaton arról is meggyőződünk, hogy nagyon el vagyunk maradva a művelt nyugottól s ha a magyar földnek a külföld előtt tekintélyt és elismerést akarunk biztosítani, a mit akarnunk kell, egy perczig sem szabad haboznunk. Megkettőztetett erővel kell a már-már nélkülözhetetlenné vált intézkedéseket megtennünk. Gyorsan kell munkálkodni, de nem elhamarkodva. Határozott irányban kell a teendők sorozatát megállapítani, azok egymásutánját rendezni. De gondoskod-

nunk kell egyszersmind arról, hogy a kidolgozandó működési programm érvényesüljön — pontról pontra, fokról fokra megvalósuljon.

Annnyiban nehezebb a mi álláspontunk, a mennyiben nekünk az általános viszonyok rendezésében is most kell még csak a kezdeményezést megtenni az ipartörvény módosítása és viszonyainknak, igényeinknek megfelelő új ipartörvény létesítése által. Erre nézve maguk az iparosok jelölték meg a helyes irányt, mely nagyon kevés módosítással a törvényhozásnak alapúl szolgálhat a minden oldalról sürgetett új törvény megalkotására nézve.

Ez alapon, t. i. az általános iparviszonyokat szabályzó új törvény alapján, lehet megoldani a többi, ma már ránk nézve igen sürgős kérdéseket is. Ezek közé sorozandók:

1. az ipariskolák szervezése;
2. újabb gyári vállalatok létesülésének állami kedvezmények utjánai előmozdítása;
3. iparunk kivitelképességének Kelet felé való előmozdítása s térfoglalásunk a Balkán félszigeteken.

Az ipariskolák és gyakorlati tanműhelyek létesítésére nézve a belgiumi ipariskolákról e jelentésben foglaltak talán szintén szolgálhatnak némi kedvező tájékozással, habár nem lehet elzárkóznunk azon igazság elől, hogy a mi specialis viszonyainkhoz képest sok tekintetben alkalmas módosításokról kell gondoskodni.

Ugyanez áll kivitelünknek Kelet felé való

előmozdítása tárgyában, melyre nézve igen gyakorlati utmutatással szolgál a belga külügy-miniszter eljárása, melynél megfelelőbbet — ha ugyan konzulaink életrevalóságában biznunk lehet, miben, ha illetékes helyről hivatalosan fölhivatnának, kételkednünk nem szabad — mi sem követhetünk.

Az új iparágak meghonosításával, ezeknek az állam részéről nyújtandó kedvezmények megjelölésével és általában a hazai ipar állami támogatásának kérdésével igen behatóan foglalkozott egy nem rég a ministerium kebelében tartott s a kormány által egybehívott enquete, (melynek én is szerencsés valék tagja lehetni) kijelölvén azon alapokat, melyeken e kérdés helyes megoldása érdekében a kormány- és törvényhatóságnak eljárni kell.

A többi aktualis érdekű kérdések megoldásának módjával pár hó előtt megjelent röpiratomban („A hazai ipar fejlesztése“) szintén részletesen volt szerencsém foglalkozni. Nem tekinthetem az általam felhozott javaslatokat olyanoknak, melyekhez szó nem fér, melyeket módosítás nélkül kell keresztül vinni. De éppen arra valók a kiválóbb szaktestületek, hogy ezek a miniszteriumnak minden fölmerülő eset alkalmából tüzetes javaslatokkal szolgáljanak és a szakminiszterium teendőit ez irányban megkönnyítsék, előmozdítsák. — Minden külföldi kormány adott alkalommal készséggel fogadja el, sőt kéri ki az országos ipartestületek véleményét és tanácsát a teen-

dőkre nézve s mivel ezeket figyelembe is veszi, intézkedéseiben mindenkor garanciát találunk arra nézve, hogy azok a közérdek igényeinek meg is felelnek.

Az említett élénk tevékenység, mely a földm., ipar- s kereskedelemügyi miniszterium kebelében ujabban nyilvánult, fölment engem azon kötelezettség alól, hogy az ipar terén megoldásra váró égető kérdésekre nézve külön-külön tervezettel álljak elő. Szívesen élek azon meggyőződésben, hogy nemcsak az említett miniszterium, hanem az egész kormány kellő erélylyel és az ügy által követelt gyorsasággal fog hozzálátani az iparviszonyok rendezésére vonatkozó komoly, kitartó munkálkodáshoz. Rendkívüli viszonyok között élünk és nem szabad attól sem visszariadni a kormánynak és törvényhozásnak, hogy sürgős céljaink elérésére rendkívüli eszközökhöz nyuljon.

Nagyméltóságodat, mint a ki ez idő szerint az iparügyi miniszterium élén áll, arra kérem, hogy szentelje jóindulatát továbbra is a hazai iparügyek kedvező megoldásának és méltóztassék oda hatni, hogy az e téreni teendők beláthatatlan sorozata végre munkabíró, tetterős s a viszonyokkal számolni tudó erők által közelebb hozassanak megoldásukhoz.

Mert a művelt nyugoti államok föltartózatlanul törnek előre józan iparpolitikai törekvéseik érvényesítésében, és minél több teendő gyűl össze nálunk, annál nehezebb lesz azok-

nak megfelelni s annál bajosabban fognánk tudni tért hódítani, annál nagyobb áldozatokat fog tőlünk követelni az összehalmozódott teendők fokozatos lebonyolítása.

Az ipar államalkotó és államföntartó erejét megismertük, a közvélemény kedvezően van hangolva az ipari mozgalmak iránt, sőt követeli az e téren ok- és célszerű munkálkodást. Állam és törvényhozás egyaránt tisztában van már azon kérdéssel, hogy nagyra nevelendő iparunkban kell nekünk is azon kincset keresnünk, melyre nemzeti létünk biztosítása körül számot tarthatunk.

Nagyméltóságod, mint ezen ügyek legfőbb vezetője, van hivatva a miniszteriumban, a kormány kebelében, a törvényhozásban a fönnebbiekre nézve hangot adni. Nagyméltóságod van hivatva odahatni, hogy az elméleti tárgyalások teréről a gyakorlati értékű tevékenység terére átlépjünk.

S engedje Nagyméltóságod azon reményemet kifejezni, hogy ez irányban már legközelebb is kedvező átalakulásoknak nézhetünk eléje s rövid idő múlva mi is magunk előtt fogjuk látni azt az irányt, melynek szerencsés követése Belgium iparát nagygyá és hatalmassá tette.

Ezt remélnem hazám érdekében jól esik. S e remény megvalósulásától látom függővé téve nemzetünk boldogságát.

Dr. BALLAGI GÉZA.

Tartalom-jegyzék.

	Lap.
Bevezetés	5
A belga függetlenségi ünnepek	7
A nemzeti kiállítás	7
A kiállítás beosztása	9
Butorzat és tartozékai	10
Bronz	11
Műlakatos-ipar	13
Ötvösség, ékszer	14
Butor-ipar	15
Paszomány-kárpitos ipar	16
Asztalos-ipar	17
Diszítés-ipar	18
Berendezések	19
Anyag	20
Porcellán-ipar	21
Üveg-ipar	22
Vegyészeti ipar, guttapercha	23
Vasbutor	23
Bördíszmű	23
Háztartás	24
Tudományos kiállítás	24
Ipariskolák	25
Órák	28
Távírázat	28
Betegápolás	29
Hangszerek, festészet	29
Fényképek	30
Gépcsarnok, nyomdászat	30
Gépek	31
Konyha- és háziszerek	32
Fegyverek	33
Szövő-ipar	33
Bőr-ipar kötelek	34
Ruhászat	35
Bányászat és fémipar	35
Mezőgazdasági gépek	36
Élelmi szerek	37
Erdészet kocsii-ipar	37
Hajózás	38
Szövőszékek	38
Pénzverdék	39
Gyémántsiszolás	40
Brüsszeli csipkék	41
Ipariskolai viszonyok	46
Zárszavak	56—61

Sajtóhibák.

A 13. lapon a 7-ik sorban felülről e helyett »a bronzipar a belgák terén« olvasandó: »a bronziparterén a belgák.«

A 26. lap. 1. sor felülr. »de apprentissage« helyett: »d'apprentissage.«

A 27. lapon a 10. sorban fölülről »jeunesse« helyett: »jeunes.«

A 39. lapon 6. sor alulról: »stanczni« helyett: »stancznit.«

A 47. lapon a 4. kikezdésben »a nouettes« helyett: »a navettes.«

